† DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

DĂRUIRE ȘI DĂINUIRE

RAZE ȘI CHIPURI DE LUMINĂ DIN ISTORIA ȘI SPIRITUALITATEA ROMÂNILOR

Ediție revizuită și îmbogățită

Editura BASILICA a Patriarhiei Române
București - 2022

CUVÂNT ÎNAINTE

Când lumina Evangheliei rodește într-un popor credincios, ea nu-i desființează identitatea acestuia, ci o ajută să ființeze ca transfigurare și îmbogățire a ei în comuniune universală cu alte popoare creștine și în comuniune eternă cu Iisus Hristos, Împăratul veacurilor, Cel ce „ieri și azi și în veci, este același" (*Evrei* 13, 8).

Rodirea luminoasă a credinței în istoria și cultura unui popor se vede în virtuțile statornice ale poporului adesea personalizate în luptători eroi, în cărturari înțelepți, în artiști inspirați și mai ales în sfinți martiri, mărturisitori, cuvioși, ierarhi și voievozi.

Valorile spirituale perene cultivate în mod constant și pregnant de către un popor, cât și personalitățile lui care le manifestă în mod convingător și atrăgător formează împreună *raze și chipuri de lumină ale spiritualității unui popor*. Aceste raze și chipuri de lumină, cu valoare de simbol și de reper, trebuie cunoscute și cinstite ca fiind componente majore ale identității, demnității, dezvoltării și dăinuirii spirituale ale poporului român. În cartea de față intitulată: *Dăruire și dăinuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, virtuțile principale ale spiritualității românești, grupate în perechi complementare, sunt numai enunțate, sub formă de titluri pentru cele patru părți ale volumului: I. *Jertfelnicie și biruință*; II. *Luptă și sfințenie*; III. *Credință și cultură*; IV. *Fidelitate și înnoire*.

Nu este, așadar, dezvoltată o analiză sistematică sau o argumentare a acestor componente spirituale, ci ele pot fi *deduse* din spiritualitatea temelor tratate și a persoanelor prezentate în capitolele fiecărei părți. Scopul publicării acestui volum este acela de a sensibiliza pe cititori privind modul în care credința creștină ortodoxă rodește în oameni și se reflectă în evenimente semnificative sau în împliniri spirituale, în

viața poporului român, ieri și astăzi. Astfel, razele și chipurile de lumină devin repere de viață în societate.

Cu alte cuvinte, *scopul acestei cărți este în primul rând unul social-pastoral și cultural-misionar*. Capitolele acestui volum conțin studii, articole, cuvântări și meditații privitoare la istoria, credința, cultura, arta, viața socială și spiritualitatea poporului român ca ființare și rodire în spațiu și în timp, ca *dăinuire eternă în comuniune dobândită prin dăruire de sine* întru credință, speranță și iubire de Dumnezeu și de oameni.

Cu cât ne întâlnim mai des și mai intens cu alte popoare, credințe și culturi, pentru convieţuire fortuită sau pentru dialog și cooperare, cu atât este mai necesară cunoașterea proprici noastre identități și vocații în context universal, evitând deodată izolarea și dizolvarea spirituală.

Față de ediția anterioară, tipărită în anul 2005 (Ed. TRINITAS, Iași), ediția a treia a acestui volum a fost revizuită și îmbogățită cu 39 de texte. Cu toate că multe din componentele capitolelor acestei cărți au fost publicate deja în diferite volume, reviste teologice sau în alte periodice, totuși, întreg materialul prezent a fost revăzut, adesea completat sau concentrat, pentru a corespunde mai bine temei centrale și arhitecturii spirituale a conexiunilor dintre părți.

Mulțumim tuturor celor care prin pilda vieții lor, prin dragostea lor față de Biserică și Țară ne-au inspirat și ajutat să memorăm și să mărturisim câteva lumini ale prezenței și lucrării harului lui Dumnezeu în istoria și spiritualitatea poporului român.

† DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

30 septembrie 2022
În ziua pomenirii Sfântului Ierarh
Grigorie Luminătorul,
arhiepiscopul Armeniei

CUPRINS

Cuvânt înainte 5

Partea întâi
JERTFELNICIE ȘI BIRUINȚĂ

I. LUMINI VECHI APUSE, DAR ASCUNSE ÎN NOI
Elemente ale religiei geto-dacilor favorabile procesului de creștinare a strămoșilor 9
1.1. Zamolxis – marele „zeu" al geto-dacilor 10
1.2. „Nemurirea getică" 17
1.3. Ideea de jertfă din religia geto-dacilor 20
1.4. Preoțimea geto-dacă. Înalta ei moralitate și evlavie 21
Concluzii 24

II. LUMINI ALE BOTEZULUI ADÂNC
Creștinismul poporului român, factor de continuitate și unitate națională 26

III. LUMINĂ DE LA O „POARTĂ A CREȘTINĂTĂȚII"
Moldova în timp și peste veacuri 33
III.1. Credința și cultura: distincte, dar nedespărțite 33
III.2. Moldova: devenire și dăinuire creștină 34

IV. „VENIȚI SĂ LUAȚI LUMINĂ!"
Cruce și Înviere în viața poporului român 36
IV.1. Crucea și Învierea în viața Mântuitorului 36
IV.2. Crucea și Învierea în viața Bisericii 39
IV.3. Crucea și Învierea în viața poporului român 40

V. LUMINA DARURILOR ÎNMULȚITE
Rodire întru fidelitate și unitate 44

VI. LUMINA DREPTEI CREDINȚE
Coresponsabilitate pastorală și cooperare interetnică. Pilda Sinodului de la Iași (1642) 48

CUPRINS

VII. SEMNIFICAȚIA LITURGICĂ, PASTORALĂ ȘI MISIONARĂ A SINODULUI DIN CRETA 51
VII.1. Sinaxa panortodoxă – eveniment spiritual reprezentativ 51
VII.2. Un pas important în practica sinodalității ortodoxe universale 52

VIII. LUMÂNĂRI DE ÎNVIERE
Mesajul spiritual al mănăstirilor moldave 56
VIII.1. Moldova medievală: cultură monastică și vocație filocalică 56
VIII.2. Arhitectura și pictura mănăstirilor moldave: „laboratoare ale Învierii" și „anticamere ale Împărăției cerurilor" 58
VIII.3. Frescele moldave – „hore" de îngeri și sfinți 61

IX. FRUMUSEȚEA ETERNĂ A VORONEȚULUI
Mesajul central al Judecății de Apoi 64

X. LUMINI ALE CHIVOTULUI DIN PIATRĂ
Biserica „Sfinții Trei Ierarhi" din Iași 69

XI. LUMINĂ PESTE TIMP
Patrimoniul cultural-național: carte de identitate spirituală 74
XI.1. Monumentele istorice ne bucură sau ne judecă 77
XI.2. Monumentele noastre – demnitatea noastră 78

XII. BIRUINȚĂ PRIN JERTFĂ. DEMNITATE PRIN UNIRE 80
XII.1. Activități ale slujitorilor Bisericii pentru Unirea Principatelor Române 80
XII.2. Slujitori ai Bisericii pe front și la Unirea din 1918 85
XII.3. 100 de ani de la Marea Unire (1918-2018). Actul solemn comemorativ al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române proclamat în 30 noiembrie 2018, la sfârșitul Sfintei Liturghii săvârșită la Catedrala Mântuirii Neamului 89
XII.4. Marea Frescă a Ateneului Român – celebrare iconică a istoriei neamului românesc 93
XII.5. Trei semnificații ale zilei de 9 mai: Independența României, începutul păcii și începutul cooperării în Europa 96
XII.6. Istorie și artă: valori românești în patrimoniul universal al umanității 98
XII.7. Patriarhia Română binecuvintează și susține comuniunea românilor de pretutindeni 100
XII.7.1. *Exprimând responsabilitatea sa pastorală pentru românii ortodocși de pretutindeni, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2021 ca fiind „Anul omagial al pastorației românilor din afara României".* 100
XII.7.2. *Despre o istorie a migrației românilor în afara hotarelor țării se poate vorbi de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.* 101

XII.7.3. *Configurația actuală a comunităților de români aflate în afara granițelor României, care aparțin jurisdicțional Patriarhiei Române* 102

XIII. EROII NEAMULUI ROMÂNESC
Lumini peste veacuri 104
XIII.1. Iubirea jertfelnică a eroilor trebuie cinstită cu recunoștință 104
XIII.2. Libertatea și unitatea componente ale demnității naționale 107
XIII.2.1. *Libertate, unitate și demnitate* 107
XIII.2.2. *Înțelesul spiritual al proximității între Sărbătoarea bisericească națională a Sfântului Apostol Andrei (30 noiembrie) și Ziua Națională a României (1 decembrie)* 108
XIII.2.3. *Recunoștința – un act de cult și de cultură a demnității* 109
XIII.3. Pomenirea Eroilor Neamului este în același timp un act de cult și de cultivare a comuniunii între generații 109
XIII.4. 2018: „Anul omagial al unității de credință și de neam" și „Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918" 112

XIV. CATEDRALA NAȚIONALĂ
O necesitate liturgică practică și un simbol al cinstirii eroilor români 119

Partea a doua
LUPTĂ ȘI SFINȚENIE

I. LUMINĂTOR AL MULTOR NEAMURI
Moaștele Sfântului Apostol Andrei la Iași 129

II. LUMINI DIN ZORI
Sfinți daco-romani și români 132

III. LUMINA UNUI FIU AL ROMÂNIEI ȘI PĂRINTE AL BISERICII UNIVERSALE
Semnificația aducerii moaștelor Sfântului Ioan Casian la Iași 134

IV. POLITICĂ LUMINATĂ DE CREDINȚĂ
Neagoe Basarab, un principe ctitor de biserici și pedagog creștin 136
IV.1. Sfântul Neagoe Basarab – susținătorul tuturor creștinilor aflați sub stăpânire otomană, din Carpați până în Siria și de la Marea Ionică până în Egipt 137
IV.2. Zidirea mănăstirii Argeș 139
IV.3. Viziunea spirituală, morală, politică, diplomatică și militară a lui Neagoe Basarab 140

CUPRINS

V. LUMINĂ A PELERINILOR
Sfânta Cuvioasă Parascheva cea mult folositoare 142
V.1. Viața Sfintei Parascheva: rugăciune, curăție și milostenie 142
V.2. Minunile și ajutorul ei sunt mult folositoare 143

VI. UN VOIEVOD – ICOANĂ LUMINOASĂ A SUFLETULUI POPORULUI ROMÂN 146
VI.1. Coroană de lumină și credință 147
VI.2. Luptător jertfelnic și ctitor darnic. Lucrarea harului în viața Sfântului Voievod Ștefan cel Mare 149
VI.2.1. *Comoara din vasul de argilă* 149
VI.2.2. *Violența războaielor și pacea mănăstirilor* 150
VI.2.3. *Trădarea unor boieri și fidelitatea oamenilor din popor* 152
VI.2.4. *Credință ortodoxă și cooperare creștină europeană* 153
VI.2.5. *Crucea vieții pământești și bucuria odihnei învierii* 154

VII. SFINȚII, PRIETENII LUMINOȘI AI LUI DUMNEZEU ȘI AI CREDINCIOȘILOR
Sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, Ocrotitorul Bucureștilor 156
VII.1. Viața Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou 156
VII.2. Drumul Crucii – Calea Sfinților 161

VIII. LUMINĂTOR AL ORTODOXIEI
Sfântul Ierarh Petru Movilă 164

IX. LUMINA IUBIRII JERTFELNICE STRĂBATE VEACURILE 166
IX.1. Sfântul Domnitor Martir Constantin Brâncoveanu, model de iubire jertfelnică și statornică față de Hristos și de neamul românesc 166
IX.2. Doamna Maria Brâncoveanu, o candelă aprinsă a neamului românesc 171
IX.3. Moștenirea artistică brâncovenească 172
IX.4. Paraclisul „Sfântul Gheorghe" al curții domnești de la Mogoșoaia, ctitorie brâncovenească 175

X. CREATOR DE LIMBĂ LITURGICĂ ȘI DE LITERATURĂ ORATORICĂ
Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul 178
X.1. Sfântul Antim Ivireanul – tipograf misionar și mitropolit jertfelnic 178
X.2. Sfântul Antim Ivireanul – model luminos pentru tinerele generații 184

XI. CĂUTĂTORI DE LUMINĂ PURUREA FIITOARE
Vocație și destin filocalic la români 190
Luminile din munți 198

XII. AURA MUNȚILOR CARPAȚI
Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla 200

XIII. SFINȚII PUTNENI
Rugători smeriți și luptători curajoși pentru credință și neam 202
XIII.1. Mitropolitul Iacob Putneanul 202
XIII.2 Cuvioșii Sila, Paisie și Natan 204
XIII.2.1. *Cuviosul Sila* 204
XIII.2.2. *Cuviosul Paisie* 205
XIII.2.3. *Cuviosul Natan* 206

XIV. IUBITOR AL LUMINII TABORULUI
Român sfânt în Țara Sfântă, Sfântul Ioan de la Neamț 210

XV. LUMINĂ DINTR-„UN COLȚIȘOR DE RAI"
Părintele Paisie de la mănăstirea Sihăstria 212
XV.1. Cuvânt la trecerea în viața veșnică a părintelui ieroschimonah Paisie Olaru (rostit la 21 octombrie 1990) 213

XVI. LUMINĂTOR PRIN CUVÂNT ȘI VIAȚĂ
Părintele Cleopa Ilie de la mănăstirea Sihăstria 216
XVI.1. S-a mutat în lumina netrecătoare 216
XVI.2. Lumina chipului său rodește în Biserică 219
XVI.3. Să nu stingem lumina primită de la el! 221
XVI.4. Mărturii despre Părintele Cleopa – interviu (1999) 224
XVI.5. Părintele Cleopa Ilie – luminător de suflete pe calea mântuirii 230

XVII. UN MARE IUBITOR DE BISERICĂ ȘI NEAM
Părintele Ioanichie Bălan de la mănăstirea Sihăstria 233

XVIII. O LUMINĂ VIE LÂNGĂ O CANDELĂ NESTINSĂ
Părintele Iachint de la Putna 235

XIX. O LUMINĂ PESTE TIMP
Părintele Dometie Manolache de la mănăstirea Rârneț 239

Partea a treia
CREDINȚĂ ȘI CULTURĂ

I. COMUNIUNEA ȘI RODIREA LUMINOASĂ A CREDINȚEI ȘI A CULTURII POPORULUI ROMÂN 245
I.1. Ziua Culturii Naționale (15 ianuarie) – credință și cultură în istoria poporului român 245
I.2. Mihai Eminescu, modelul românului dornic de cunoaștere universală și în același timp fidel păstrător al identității sale naționale 249

1.2.1. *Eminescu și Biserica* 249
1.2.2. *Patriot român și om universal* 250
1.3. Ziua Limbii Române (31 august) – sărbătoare a identității și demnității poporului român 252
1.4. Academia și Biserica 255
1.5. Biserica a plămădit și promovat cultura poporului român 257
1.6. Biserica promovează cultura dărniciei sau a generozității în viața poporului român 260
1.7. Biserica Ortodoxă Română și conștiința națională a poporului român 264
1.8. Aniversare și comemorare pentru mai multă comuniune românească 267
1.8.1. *Manifestările organizate la Putna în anul 1871 constituie unul dintre momentele determinante în definirea identității naționale a poporului român.* 267
1.8.2. *Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție majoră la promovarea conștiinței unității spirituale a neamului românesc.* 268
1.8.3. *În contextul actual, când Basarabia și nordul Bucovinei se află în afara granițelor României, dar mai ales când peste patru milioane de români au emigrat în Occident, idealul unității și al comuniunii fraterne a poporului nostru cere o cultivare mai intensă.* 268
1.8.4. *Pelerinajul tinerilor români din țară și din străinătate la mănăstirea Putna, în zilele de 14-16 august 2021, este o frumoasă afirmare a unității românești de cuget și simțire.* 269

II. PRIMUL DOMNITOR AL TUTUROR ROMÂNILOR
Mihai Viteazul 270

III. CULTURĂ LUMINATĂ DE CREDINȚĂ .....
Dimitrie Cantemir, principe român și cărturar de talie europeană 274
III.1. Dimensiunea religioasă a operei lui Dimitrie Cantemir 274
III.2. Repere filosofice ale operei lui Dimitrie Cantemir 275
III.3. Dimensiunea religioasă a gândirii lui Dimitrie Cantemir, reflectată în lucrarea *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul* 277
III.4. Dimensiunea morală a lucrărilor lui Cantemir și vocația unei sinteze între Răsărit și Apus 279
III.5. Dimitrie Cantemir – luptător al spiritului 283

IV. O PERSONALITATE LUMINATĂ
Regele Carol I al României 286
IV.1. Ctitor și restaurator de lăcașuri sfinte 286
IV.2. Regele Carol I și edificarea Catedralei Naționale 289

IV.3. Regele Carol I, alături de membrii Sfântului Sinod și ai Guvernului în lupta pentru obținerea Autocefaliei sau independenței bisericești 290

V. UN LUMINĂTOR AL CULTURII ROMÂNEȘTI MODERNE
Titu Maiorescu 293

VI. O LUMINĂ A CREDINȚEI ÎNTĂRITĂ PRIN SUFERINȚĂ
Regina-Mamă Elena a României 295

VII. O FĂCLIE DE ÎNVIERE ÎN VREMURI DE RĂSCRUCE
Regele Mihai I al României 298
VII.1. Regele Mihai, credincios statornic al Bisericii Ortodoxe Române 298
VII.2. Regele Mihai, un simbol al suferinței și speranței poporului român 301

VIII. UN MĂRTURISITOR AL LUMINII ÎN VREMURI ÎNTUNECATE
Patriarhul Nicodim Munteanu 305

IX. APĂRĂTOR AL BISERICII ÎN TIMPUL PERIOADEI COMUNISTE
Patriarhul Justinian Marina 308
IX.1. Eforturi pentru educația religioasă 308
IX.2. Apărător al clerului 310
IX.3. Apărător al monahismului românesc 310
IX.4. Apărător al unor personalități de mare valoare intelectuală sau artistică 313
IX.5. Promotor al relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Biserici Ortodoxe surori și cu alte confesiuni creștine 314

X. HAINA ALBĂ ȘI CHIP LUMINOS
Patriarhul Teoctist Arăpașu 315
X.1. Fiu și Părinte spiritual al Moldovei 315
X.2. Timp de priveghere în fruntea Bisericii 322
X.3. Chemat de Hristos Arhiereul la slujire arhierească în Biserică 326
X.4. Daruri îndelung cultivate 331
X.5. Păstor al Bisericii la răscruce de vremuri 334
X.6. Chemat să fie ctitor de zidiri duhovnicești 337
X.7. Păstorul – lumină pentru Biserică 340

XI. PROFESOR ȘI IERARH LUMINAT
Mitropolitul Irineu Mihălcescu, teolog luptător și misionar erudit 345

CUPRINS

XII. TEOLOG AL LUMINII PREASFINTEI TREIMI
Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, Părinte al Bisericii în secolul al XX-lea 349
XII.1. O făclie de Înviere în toamna unui mileniu 349
XII.2. Un teolog al Ortodoxiei ecumenice 351
XII.3. Părintele Stăniloae – om al rugăciunii 353
„Am visat că a venit cineva și mi-a spus: Fă un veșmânt preoțesc, dar la biserică, pentru Dumitru." 355
„În închisoare am învățat să mă rog." 356
Când am auzit cum se roagă, îmi venea să cred că e alt om 357
Era copleșit de prezența lui Dumnezeu și simțeai că e purtător al unei prezențe duhovnicești 358
„În scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii am descoperit că e cu putință să-L întâlnești pe Dumnezeu în mod real, prin rugăciune." 360
Teologia Părintelui Stăniloae este în același timp o teologie filosofică și filocalică 361

XIII. UN MARE DASCĂL AL TEOLOGIEI ROMÂNEȘTI
Părintele Profesor Ene Branișteș 363

XIV. UN CHIP LUMINOS AL CUVÂNTULUI
Părintele Constantin Galeriu, predicator al Jertfei și Învierii 367
XIV.1. Părintele Galeriu, predicator al Jertfei și Învierii (interviu, 2003) 367
XIV.2. Părintele Galeriu, teolog al bucurie pascale 372

XV. O LUMINĂ A „LITURGHIEI DUPĂ LITURGHIE"
Părintele Ion Bria, teolog român cu vocație ecumenică 375

XVI. MARELE ISTORIC AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
Părintele Academician Mircea Păcurariu 378

XVII. UN DASCĂL AL CREDINȚEI CREȘTINE ORTODOXE ȘI AL CULTURII ROMÂNEȘTI
Academicianul Emilian Popescu 382
XVII.1. Incursiune biografică 382
XVII.2. Rigoarea științifică-academică 385
XVII.3. Spiritualitatea liturgică intensă 385
XVII.4. Preocuparea pentru viitorul Bisericii noastre, prin formarea teologică a unui număr impresionant de studenți, masteranzi și doctoranzi 386

XVIII. UN OM ONEST ȘI UN TEOLOG MĂRTURISITOR
Părintele Nicolae Achimescu 387

XIX. UN LUPTĂTOR PENTRU EMINESCU ȘI MAIORESCU
Academicianul Eugen Simion 392
XIX.1. Publicarea manuscriselor eminesciene, marele vis împlinit 392
XIX.2. Titu Maiorescu într-o lumină mai aproape de realitate 394

Partea a patra
FIDELITATE ȘI ÎNNOIRE

I. DEMNITATEA ȘI LUMINA UNUI POPOR CREDINCIOS
Mărturia unei aniversări panortodoxe în România 401

II. LUMINI ALE UNEI ÎNTREITE ANIVERSĂRI
Autocefalie, Patriarhie, Slujire sfântă 404
II.1. Comemorare și legătură între generații 404
II.2. Concelebrare și laudă de mulțumire adusă Preasfintei Treimi 408
II.3. Comuniune și apropiere între persoane și popoare diferite 410

III. LUMINA LIBERTĂȚII ÎN UNITATE
Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române 412
III.1. În ce constă autocefalia și care sunt condițiile obținerii ei 412
III.2. Condițiile obținerii autocefaliei 413
III.3. Scopul autocefaliei: comuniune bisericească sau unitatea în libertate 414

IV. LUMINA DE LA BETLEEM
Întrunire panortodoxă și pelerinaj românesc în Țara Sfântă 420

V. LUMINI ALE VIZITEI PAPEI DE LA ROMA ÎN ROMÂNIA (interviu) 428
V.1. Semnificația spirituală a vizitei – un simbol al speranței 433

VI. UN PELERINAJ LUMINOS DE SUFLET ȘI FRĂȚIETATE
Vizita Patriarhului României la Roma 435

VII. LUMINA PRIVEGHERII PASTORALE: „PĂZEȘTE ODORUL ACESTA!"
Cuvânt la întronizarea ca mitropolit 437

VIII. LUMINA ȘI BUCURIA RODIRII ÎMBELȘUGATE (interviuri) 444
VIII.1. Lumină de la profesori și duhovnici (interviu, 2005) 444
VIII.2. Lumina comuniunii și a conlucrării (interviu, 1997) 458

CUPRINS

IX. LUMINI ȘI LUCRĂRI MISIONARE
Mărturii din Arhiepiscopia Iașilor 486

X. UN LABORATOR PENTRU LUMINA CREDINȚEI
Facultatea de Teologie Ortodoxă 490

XI. VIAȚA CETĂȚII LUMINATĂ DE CREDINȚĂ
Biserica și societatea: nedespărțite și neconfundate 495
XI.1. Introducere: O Biserică bimilenară într-o societate în tranziție. Tensiuni specifice contextului contemporan 495
XI.1.1. *Bogăția spirituală și sărăcia materială* 496
XI.1.2. *Tensiunea dintre unitatea națională și pluralismul de toate felurile (etnic, cultural, confesional, politic etc.).* 496
XI.1.3. *Tensiunea dintre independența națională și integrarea europeană* 496
XI.2. Principalele obiective ale Bisericii în societatea românească contemporană 497
XI.2.1. *Depășirea separației dintre credință și cultură* 497
XI.2.2. *Redescoperirea unității dintre Liturghie și Filantropie, dintre spiritualitatea rugăciunii și spiritualitatea lucrării sociale a Bisericii.* 498
XI.2.3. *Unirea libertății cu responsabilitatea: înnoirea mentalităților.* 499
XI.2.4. *Cu privire la globalizare: evitarea deopotrivă a izolării și a pierderii identității* 500
XI.2.5. *Afirmarea valorilor sfinteniei în vacuumul secularizării* 500
XI.2.6. *Mărturisind dragostea lui Hristos pentru fiecare persoană, pentru toți oamenii și pentru întreaga lume* 501
XI.2.7. *Mărturisind Evanghelia lui Hristos împreună cu creștinii altor țări europene* 502
Concluzie 502
XI.3. Biserica nu poate fi înlocuită cu nimic (interviu, 1991) 502

XII. COMUNIUNE FRĂȚEASCĂ ÎN BISERICĂ ȘI MISIUNE SPIRITUALĂ ÎN SOCIETATE
Cuvânt la întronizarea ca Patriarh 510
XII.1. Vocația arhipăstorului în Biserică: responsabilitate și dăruire de sine pentru mântuirea celor păstoriți de el 510
XII.2. Comuniune și conlucrare frățească în viața Bisericii și în misiunea socială 513
XII.3. Recunoștință pentru încrederea acordată și dorință de dialog și cooperare 514

XIII. SLUJIREA BISERICII: JERTFELNICIE ȘI BUCURIE (interviu, 2017) 517

XIV. BUCURIA COMUNIUNII FRATERNE INSPIRĂ CONLUCRARE ÎN ACTIVITATEA BISERICII (interviu, 2017) 541

XV. EPISCOPUL ROMEI: PELERIN ÎN GRĂDINA MAICII DOMNULUI
Vizita Papei Francisc la Patriarhia Română (31 mai 2019) 553
XV.1. Semnificația vizitei 553
XV.2. Vizitarea Catedralei Naționale 554

XVI. LUMINA CEREASCĂ DIN SPICELE ȘI STRUGURII PĂMÂNTULUI
Spațiul rural – depozitar al valorilor perene 557
XVI.1. Vocația spirituală a satului 557
XVI.2. Criza actuală a satului românesc 558
XVI.3. Speranță pentru satul românesc 561

XVII. LUMINA „CASEI DE PIATRĂ"
Familia creștină – speranța României 565
XVII.1. Criza familiei în Europa 565
XVII.2. Speranțe pentru depășirea crizei 566
XVII.3. Familia în contextul european actual 569

XVIII. LUMINA COOPERĂRII DINTRE STAT ȘI COMUNITĂȚILE RELIGIOASE 571
XVIII.1. Statul democratic neutru și cultele religioase autonome cooperează pentru binele societății în general 571
XVIII.2. Importanța cooperării dintre Biserică și Stat în context european 573

XIX. MUGURI DE LUMINĂ
Tinerii în Biserică – viitorul de acum 576
XIX.1. Tineretul credincios (interviu, 1990) 576
XIX.2. Tinerii – viitorul spiritual al României (dialog purtat cu Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Serafim Joantă, 1999) 582
XV.2.1. *Mănăstirile – laboratoare ale învierii* 582
XIX.2.2. *Duhovnicii – iconomi ai Duhului Sfânt* 585
XIX.2.3. *Tinerețea – simbolul vieții veșnice* 587
XIX.2.4. *Ortodoxia în Occident* 588
XIX.3. Tineretul ortodox între sfințenie și secularizare 589
XIX.3.1. *Tineretul credincios – o binecuvântare pentru Biserică* 589
XIX.3.2. *Biserica și tineretul ei în fața crizei contemporane* 590

XIX.3.3. *Misiunea Bisericii și a tineretului ei în lumea de azi* 592
XIX.4. Tinerii sunt binecuvântare și bucurie pentru popor 594
XIX.4.1. *Iisus Hristos iubește copiii și tinerii* 594
XIX.4.2. *Credința în Dumnezeu, nădejdea și dragostea constituie trăsăturile fundamentale ale vieții creștinului* 595
XIX.4.3. *Speranța sau nădejdea creștină crește și aduce roade prin conlucrarea omului cu Dumnezeu* 596
XIX.4.4. *Tinerii iubesc frumusețile create de Dumnezeu și cultivate de oameni* 597

XX. UMBRE ȘI LUMINI
Integrarea europeană – un risc și o șansă 599

XXI. LUMINĂ PENTRU VIAȚĂ
Să unim libertatea cu responsabilitatea 604

XXII. LUMINA DISCERNĂMÂNTULUI
Criza spirituală – o judecată pentru un nou început (interviu, 1992) 607

XXIII. LUMINĂ PENTRU O VIAȚĂ BINECUVÂNTATĂ
Ora de Religie 615

XXIV. LUMINA RECUNOȘTINȚEI ȘI A REÎNNOIRII
Semnificația spirituală și misionară a Autocefaliei, Patriarhiei și a Slujirii arhierești a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române 619
XXIV.1. Recunoștința, act de demnitate și dreptate. Reînnoirea, elan misionar 619
XXIV.2. Luminile Autocefaliei, Patriarhiei și Arhieriei cultivate în comuniune panortodoxă 623
Concluzie 627

XXV. LUMINĂ DE PAȘTI PENTRU CĂLĂTORI (interviu, 2005) 628

XXVI. TRANSMITEREA ADEVĂRULUI DE CREDINȚĂ, LUMINĂ PENTRU O VIAȚĂ SFÂNTĂ
Centrul de Presă BASILICA al Patriarhiei Române, identitate mediatică și vocație misionară în societate 633
XXVI.1. Misiunea mediatică a Centrului de Presă BASILICA 633
XXVI.2. Radio TRINITAS – 15 ani de apostolat mediatic (2013) 634
XXVI.3. Caleidoscop al realității bisericești cotidiene (2013) 636
XXVI.4. Identitate mediatică și vocație misionară în societate (2014) 637
XXVI.5. Sprijin mediatic în misiunea parohiei și a mănăstirii azi (2015) 639

XXVI.6. Zece ani de misiune mediatică (2017) 641
XXVI.7. Misiune pentru cultivarea unității de credință și de neam a românilor (2018) 642
XXVI.8. *Ziarul Lumina* – o mare binecuvântare! 643
XXVI.9. 15 ani de vestire a binecuvântării Preasfintei Treimi (2022) 645
XXVI.10. Cuvântul bun luminează comunicarea 646
XXVI.11. O comunicare mai amplă pentru o misiune mai dinamică 647
XXVI.12. Libertate și responsabilitate în comunicarea digitală 648
XXVI.13. Calitățile misionarului mediatic 650
XXVI.13.1. *Credința matură* 650
XXVI.13.2. *Cultura solidă* 650
XXVI.13.3. *Comunicabilitatea dinamică cultivată profesional* 651
XXVI.13.4. *Conștiință misionară și responsabilitate eclesială* 651
XXVI.13.5. *Starea spirituală de pace și bucurie pentru slujirea sa* 652
XXVI.13.6. *Discernământ multiplu pentru a deosebi între comuniune și comercializare* 653
XXVI.13.7. *Respect și răbdare pentru alții* 653

Notă explicativă asupra textelor inițiale 655